

דקדוקי קריאה וטעמים בפרשת ויקהל ובראשון של פקודי

יש לשים לב לשינויים קלים בהשוואה לפסוקים מקבילים בפרשות תרומה ותצוה (כמו תוספת וי"ו החיבור).

ב תַּעֲשֶׂה: העמדה קלה בתי"ו תדגיש את הצירי שלא יישמע כמו פתח

ה יְבִיאָהּ: קריאת הה"א בקמץ

ז מֵאֲדָמִים: האל"ף בקמץ קטן

ברשימת כלי המשכן יש לשים לב להפרדת בין תיבות המסתיימות ומתחילות בוא"ו, כגון אֶת-עַמְדָיו

וְאֶת-אֲדָנָיו.

התיבה 'את' תנוקד בצירי אם היא מוטעמת ובסגול כאשר היא מוקפת למילה שלאחריה.

כ וַיֵּצֵאוּ: הטעמה משנית על ידי מרכא ביר"ד

לה יד תְּרוֹמַת כֶּסֶף: טעם נסוג אחור לרי"ש

לה לב וְלַחֶשֶׁב מַחְשָׁבָת: החי"ת הראשונה בשווא נח והשנייה בחטף פתח

לה כה חֲכֵמַת-לֵב: החי"ת בפתח ולא בקמץ קטן כי הוא שם התואר ולא שם העצם. בפסוק לה חֲכֵמַת-

לֵב החי"ת בקמץ קטן והמחליף ביניהם משנה משמעות

לה לא וַיִּמְלֵא אֹתוֹ: להיזהר מהפסוק המקביל בכי-תשא (לא ג): וַאֲמִלֵא

לה לה חֲכֵמַת-לֵב: חי"ת בקמץ חטוף ולא בפתח

לו ב לְקַרְבָּהּ: הקו"ף בקמץ קטן והרי"ש בשווא נח על אף שהבי"ת אחריה רפה

לו ד אִישׁ-אִישׁ מִמֶּלֶאכְתּוֹ: במקף מרכא טפחא, לא במרכא תביר טיפחא כפי שמופיע בחלק מהדפוסים

לו ו אֶל-יַעֲשֹׂו-עוֹד: העמדה קלה ביר"ד מפני הגעיה שם

לו ח שֵׁשׁ מְשֹׁרָר: בשתי המילים חמש אותיות שיניות, צריך להיזהר שהזי"ן לא תיבלע

פס' ט-טז: כאשר המילה 'אחת' מוטעמת באחד המפסיקים העיקריים, סו"פ, אתנח, זקף או סגול אַחַת,

בשאר המקרים אַחַת חוץ מפס' טז מְדָה אַחַת

לו יא לָלֶאֱת: געיה תחת הלמ"ד הראשונה והלמ"ד אחריה בשווא נע

לו יד לְאֶהָל: הלמ"ד בשווא נע ולא בקמץ

לו כז וְלִירֵכְתִּי: געיה תחת הוא"ו והלמ"ד בשווא נח¹ לשים לב כאן הכ"ף דגושה. בפסוק הבא היא רפויה

לו כח לְמִקְצַעַת: הצד"י בשווא נח. בִּירְכָתִים: כאן הכ"ף רפויה. עם זאת הרי"ש בשווא נח

לו לד אֶת-הַבְּרִיחַ: הבי"ת בשווא, לא בקמץ (כפי ששגור בפי רבים)²

לז ג וַיֵּצֶק לוֹ: אין הטעם מונח נסוג אחור ליר"ד והצד"י רפויה

לז ט סִכְכֵּים: הכ"ף הראשונה בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהספרים

לז טז הַקְשׁוֹת: שי"ן שמאלית

לח א וְחֲמֵשׁ-אַמּוֹת: העמדה קלה בחי"ת מפני הגעיה שם

¹ הובהר כבר שיש געיות הבאות בהברה סגורה.

² לא להחליף עם לִוְיָתָן נֶחֱשׁ בָּרַח (ישעי' כז א)!!

לח ד כִּרְכָּבָו: הבי"ת אינה רפה אלא מודגשת בדגש חזק!

לח ה בְּאַרְבַּע הַקְצוֹת: יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא יישמע לשון זכר 'בארבעה'

לח ח בְּמִרְאָת: הבי"ת בשוא והמ"ם אחריה רפויה³

לח כ וְכָל-הַיְתָדֹת: הי"ד בשווא נח. וְלַחֲצֵר: העמדה קלה בלמ"ד להבחין בין מיועד (מנוקד בסגול) לבין לא מיועד (מנוקד בשווא)⁴

הפטרות שקלים מלכים ב יב:

ב צְבִיָּה: הצד"י בחירק הבי"ת בשווא נח והי"ד בקמץ⁵

ה אֲשֶׁר-יֹבֵא: במקף ולא בקדמא; בְּסֶף נִפְשׁוֹת: מרכא טיפחא.

י אֲרֹן אֲחָד: האל"ף בחטף פתח⁶. וְנִתְּנוּ-שְׁמָה: געיה בנו"ן הראשונה

יב הַמִּתְּנִין: המ"ם בשווא נע ולא בחטף⁷

יג לַחֲזֵק אֶת-בֵּדֶק בֵּית-ה' : טפחא בתיבה לַחֲזֵק. לַחֲזֵקָה: החי"ת בקמץ קטן ואין מפיק בה"א

יד יַעֲשֶׂה: העמדה קלה ביו"ד מפני הגעיה שם

ראשון של פקודי

לח כא אֵלֶּה פְּקוּדֵי: אף על פי ששם הפרשה: פקודי, יש לזכור שכאן הפ"א רפויה. עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם: אין געיא בה"א, גם אם בחלק מהחומשים מוסיפים געיא, השוא בלמ"ד נח

לה יב אֵת הָאָרֶץ וְאֵת בְּדִיו אֶת חִפְפֹּת וְאֵת פְּרִכַּת חֲמָסָד:

טיפת דיו של רש"י הרב יצחק ישע"י וייס נר"ו גאב"ד נוה אחיעזר.

ברש"י: ואת פרכת חמסד, פרוכת המחילה. כל⁸ דבר המגין, בין מלמעלה [בין מלמטה]⁹ בין מכנגד, קרוי מסך

וסכר. וכן שְׂכֶתָּה¹⁰ בַּעֲדוֹ (אויב א, י), הֲנִי שֶׁךְ¹¹ אֶת דְּרָכָךְ [בְּסִירִים (חושע ב, ח)¹²].

פשוטו של רש"י בקצרה

ואת פרכת חמסד, פרוכת המחילה, שחוצצת בין הקודש לקודש הקדשים. ולא ש'מסך' הוא דבר שמגין מלמעלה כדעת רבי מנחם, [וכהסבר רבינו תם שהפרוכת אף שחצצה מן הצד חשובה כמסכת מלמעלה]. וכמו כן שְׂכֶתָּה בַּעֲדוֹ אין פירושו כרבי מנחם, וגדרת בעדו מהצד, אלא חצצת והגנת בעדו. וכן הֲנִי שֶׁךְ אֶת דְּרָכָךְ, אין פירושו כרבי מנחם, מניח קוצים בדרכך. אלא סוגר וגודר דרכך [במחיצה וגדר של סירים, שהם קוצים].

לדעת המזרחי רש"י מודיענו שכאן מסך הוא מן הצד

רבי אליהו מזרחי פירש כוונת רש"י: פרכת חמסד פרכת המחיצה. לא פרכת הסך הפרוס מלמעלה, שהפרכת בכל מקום אינה אלא למחיצה. אלא שהמסך נאמר פעם על הסך ופעם על המחיצה. כמו: "הלא אתה שְׂכֶתָּה בַּעֲדוֹ", "הנני שֶׁךְ אֶת דְּרָכָךְ". – לדעתו מסך מתפרש לפעמים מלמעלה, ולפעמים מן הצד. ובא לומר שכאן על כרחך פירושו מן הצד, שהרי פרכת היא רק מהצד. – וצריך ביאור, הרי אם מסך מתפרש בכמה אופנים, הרי בכל מקום מתבאר כפי מה שהוא, ולא מצא רש"י צורך להדגיש בכל פעם למה משמש. ומדוע רק כאן פירש.

מקבילות בפירושי רש"י

בפסוק הראשון שהביא רש"י כאן כראיה לפירושו, שְׂכֶתָּה בַּעֲדוֹ. האריך לפרש במקומו, וז"ל (ע"פ מהדורת הרב שושנה): הגנת (בעדו) [כנגדו], כמחילה זו, כמו חֲסֵר מְשֻׁפָּתוֹ (ישעיהו ה, ה), מחילתו. וכל 'בעד' האמור כלשון עברי אינו אלא לשון כנגדו וכפניו, כמו וְסִגְרָתָּה

³ הקורא בפתח ודגש עלול להחליף משמעות (המראות של הנשים הצובאות, ולא שהמראות עצמן צובאות!).

⁴ לו הייתה הלמ"ד בשוא הו"ו לפני היתה בקיבוץ: וְלִ

⁵ יש משתבשים בשם זה לקרוא צְבִיָּה.

⁶ וכן בפסוק המקביל בדברי הימים ב כד ח

⁷ החטף במ"ם בכתר ארם צובא אינו מותר ספק שיש לקרוא בשווא נע.

⁸ חסר באלקבץ ובאישאר.

⁹ נוסף ברומא. ובדפו"ר חסר גם 'בין מלמעלה'. ובאלקבץ ובאישאר: 'בין למטה בין דבר לדבר קרוי...'

¹⁰ ברומא ושונצינו רמז 'סכת'.

¹¹ ברומא ודפו"ר ושונצינו רמז 'סך'. ברומא ודפו"ר ושונצינו רמז 'סך'.

¹² נוסף בדפו"ר, וכן הוא במקרא. ובאלקבץ חסר כל פסוק זה.

הַדְלֹת בַּעֲדָךְ (מלכים ב, ד, ד), **וְכַפֵּר בַּעֲדוֹ** (ויקרא טז, ו), יקנח העון כנגדך וצפניך, להיות הכפרה מגן בעדך. וכן ח' מגן בעדי (תהלים ג, ז) – גם כאן פירש 'שִׁכְתָּ' הגנת ע"י מחיצה, הקרויה משוכה. ו'בעדו' מלמדנו שההגנה כנגדו. כך גם ברש"י לעיל (שמות כו, לו) פירש: ועשית מסך, וילון שהוא מסך כנגד הפתח, כמו שכת בעדו, לשון מגן [י"ג: מגין]. ושם (פס, לא) פרכת, לשון מחילה הוא, וכלשון חכמים פגוד, דבר המבדיל בין המלך ובין העם. ובבמדבר (ג, לא) פירש את וּמִשְׁמֶרְתָּם הָאָרֶץ וגו' וְהַמֶּסֶךְ וְכָל עֲבֹדָתוֹ וְהַמִּסָּךְ, היא הפרכת, שאף היא קרויה פרכת המסך. ושם (במדבר ד, ז) ואת קשות הנסך, פירש הנסך, הכסוי לשון מסך, כדכתיב (שמות כה, טז) אֲשֶׁר יִסָּךְ בְּחֹן־ס. וכן ביטעיה מֶסֶךְ יְהוּדָה (ישעיהו כב, ח), הוא בית המקדש שהי' מגין ומיסק ומסך עליהם. – בכל מקומות אלו מסך היא הגנה ומחיצה וכיוצא. וברש"י (איכה ג, מג) סְבוּתָהּ בָּאֵף (איכה ג, מג), חללת את האף להיות מחילה כינך וצינינו וְתִרְדָּפֵנוּ בּוֹ.

אבל את הפסוק (הושע ב, ח) הנני שך דרך, פירש: לשון סגירה, כמו הִסַּר מְשׁוּבָתוֹ (ישעיהו ה, ה), בְּמִשְׁכַּת חֹדֶק (משלי טו, יט).

רבי מנחם חילק 'מסך' 'שִׁכְתָּ' ו'שך' לשלש מחלקות

במחברת מנחם (סך): האחד, וְיִסָּךְ בְּדִלְתָיִם יָם (איוב לח, ח), סִכְכִּים בְּנִיפֵיהֶם (שמות כה, כ), ... ומגזרתם, אֵת מֶסֶךְ הַפֶּתַח (שמות מ, ה), וְהַמֶּסֶךְ הַנִּסְכָּה (ישעיהו כה, ז) ... ואת מחברת 'שך' חילק לשנים: האחד, הנני שך את דרכך בסירים, ... כמשכת חדק, ... עניין סלונים [=קוצים] הם. השני, כָּל שְׂכִיתוֹת הַחֲמֻדָּה (ישעיהו ב, טז), תפוחי זהב במשכיות כסף (משלי כה, יא), וְשִׁכְתִּי כִפִּי (שמות לג, כב), שכת בעדו, ... - הרי שחילק 'מסך' 'שִׁכְתָּ' ו'שך' לשלש מחלקות, ונבאר ההבדל ביניהם בס"ד.

רבי דונש משיג ש'שכתי' וסכתה משורש אחד 'סכך'

רבי דונש השיב על מה שצריך בערך זה שרשים שלדעתו הם נפרדים, וז"ל (ע"פ 95): **ושכתי**. והבאת **ושכתי כפי עליך עד עברי** (שמות לג, כב), בחלק אחד עם **תפוחי זהב במשכיות כסף** (משלי כה, יא), והם שני חלקים. במשכיות כסף הוא כמו ואבן משכית (ויקרא כו, א), **ושכתי כפי** כמו **סכתה בענ לך** (איכה ג, מד). ואם [=אע"פ] נכתב **ושכתי בשין וסכתה** בסמך, הם בפתרון שוים, כי יש במקרא כמוהם דברים רבים בשין וסמך כתובים בפתרון שוים מן השמות והפעלים, כמו **שָׁתַם תַּפְלִתָּהּ** (איכה ג, ח) וכו'. – עיקר השגתו מתייחסת לחלק בין 'משכיות' ל'ושכתי'. אולם גילה דעתו **ושכתי** כפי הוא כמו **סכתה בענ לך**. ושניהם מעניין סך, אף **ושכתי** נכתב בשין. שלא כמנחם שחילק ביניהם. והאריך שאין שינוי השין והסמך סיבה לחלק בין הערכים.

לרבי מנחם לפי ר"ת סכך הוא מלמעלה 'ושכתי' גדר מהצד

ורבינו תם בהכרעותיו (שם), תירץ את רבי מנחם: **ושכתי כפי**, הוקשה למנחם לפרשו כמו סך כדונש, והדין עמו, כי היה למחוקק לחקוק **ושכתי עליך עד עברי**, או **ושכתי בכפי עד עברי**, כמו **בְּאֶבְרָתוֹ יִסָּךְ לָךְ** (תהלים צא, ד), וכמו סכתה בענ לך. ועוד כי דרך מן הצד שמו הצור למשה בנקרת הצור, ולא דרך מלמעלה כמו בבדו, ולא יתכן (דרך) [כי אם] מן הצד. [כך תיקן המחזיר, אך נראה שצריך להגיה: ולא יתכן [סכך] מן הצד]. ודונש פתר כמו **סכתה בענ**, ולא יתכן סכך כי אם כמו גדר, כמו **שכת בעדו ובעד כל אשר לו מסיב**. ואם תאמר וסכתה על הארון את הכפרות, יש לך להשיב יען כי היה גבוה הרבה מן הארון ואמר כן, וכל גבוה עליו יקרא, כמו עומדים עליו. גם כי מסך שמו, ועל בדי הארון היה נתון. [נראה כוונתו, שאף שהמסך עומד מן הצד, כיון שהיה גבוה על הארון, נחשב שעומד עליו, ושייך בו לשון **סכותה**. ועוד שקרויה הפרוכת מסך, והיה מעל הבדים, כמו שאמר (מנחות צח, ב) שהיו הבדים דוחקין ובלטין בפרוכת, ודומין כמין שני דדי אשה. שנאמר: **צִרּוֹר חֲמֵר דּוֹדִי לִי בֵּין שְׂדֵי יִלְיָן** (שיר השירים א, יט). ולכן פירש מנחם **ושכתי כפי**, וגדרתי כפי, להיות כפי גדר ומגן לך, כמו **הלא אתה שכת בעדו**, ולולי שין **ושכתי** וחסרון הפתרון, ואשר לא היתה על נקרת הצור כמו מסך על הארון, בשל דונש היה היתרון. – מהכרעת רבינו תם עולה שחלוקת רבי מנחם היא, שסכך ומסך דומיהם הם מעניין אחד, שהוא מלמעלה ולא מן הצד, **ושכת בעדו ושכתי כפי**, הם מעניין גדר שהוא מן הצד. ושך את דרך ומשכת חדק, הם מעניין קוצים.

לר"י קמחי ור' בנימין סכותי משרש סכך וסכת משרש סך

והר"י קמחי בספר הגלוי (קכה) כתב: סכותי שרשו סך, כמו סכותי קלותי חמותי דלותי, כלם מבעלי הכפל [=פ] הפועל נכפלת בל' הפועל]. וסכת בעדו, כמו קמת מן קם, סכת מן סך. הנני סך את דרכך בסירים, ופירוש סכת בעדו, שמת קוצים וחרולים בכל סביבותיו כמו שעושים לגנות וכרמים שלא יזיק בהם אדם, כך עשית לאיוב. ומעיד על זה ובעד כל אשר לו מסיב, שלא יוכל להזיק לו. וכמוהו וְיִסָּךְ אֶלֶיָּהּ בַּעֲדוֹ (איוב ג, כג). וכמוהו הסר משוכתו והיה לבער. וכפל ואמר פָּרַץ גִּדְרוֹ וְחָיָה לְמַרְמֶס (ישעיהו ה, ח), ואשר אמר [רבינו תם] מן הצד שם כפו [למשה], והלא אמר שם ('עליה') ['עליך']. וכן היה, כי סך עליו שכסהו כולו. ורבי בנימין המשיג בספר הגלוי שם כתב: כי גם רבנו שמואל כה פירש, סכת לשון מחיצה זקופה, ולא לשון סך שמלמעלה כעין גג, משתי אותיות הוא כמו מן קם ויקם, מן סך וְיִסָּךְ בְּדִלְתָיִם יָם (איוב לח, ח). הנני סך את דרכך. אבל סכות בענ לך הוא מן סך, כמו מן סבב סבות, אָנֹכִי סִבְתִּי (שמואל א, כב, כב), כתיב בחד. מן שמם שְׁמוֹת וְשִׁאֵף (יחזקאל לו, ג), וכן סִכְכִּים בְּנִיפֵיהֶם, סך לשון מחיצה, סך הוא גג מלמעלה. וכן חסר משוכתו וחיה לבער (ישעיהו ה, ח), מחיצת הכרם היא, כמו מן שך משוכה, מן לן מלונה, יאמר מן סך מסוכה. אבל מן סך יאמר סוכה, דגש תחת כ"ף החסירה.

לדעת רד"ק שך את דרכך גדר קוצים ומסך לפניהם ומלמעלה

והרד"ק בהושע פירש את שך את דרכך כרבי מנחם, וז"ל: כמו אתה שכת בעדו, מנחי העי"ן [=משרש סוך], ולפי שעושין גדר הכרמים והשדות משכים [קוצים], נאמר הפעולה ממנו שך שכת. ושכים ידוע שהם כמו קוצים, וכן סירים. ובתהלים פירש: פָּרַשׁ עֵץ לְמֶסֶךְ (תהלים קה, לו), משיצאו ממצרים וה' נוסע לפנייהם בעמוד ענן יומם וגו'. ופירוש למסך אינו סך למעלה אלא כמו יריעה לפנייהם, וכן (שם לה, טו): ואת מסך הפתח, כי הענן לפנייהם היה בלכתם, אבל בנוחם היה עליהם עד שהיו נוסעים. ואפשר כי מלת למסך כוללת שניהם, בלכתם ובנוחם. – וראה עוד ברשעים שרש סך שפירש 'מסך משפטו מסך בפלס מכלל', ובשורש שוך 'ולפי שיעשו גדר הכרמים והגנות משיכים וצננים נקרא הגדר משוכה', ואכמ"ל כעת.

פשוטו של רש"י 'מסך' 'סכך' 'שִׁכְתָּ' ו'שך' כולם מלשון מחיצה

ואת פרכת המסך, פרוכת המחילה, לאור דברי רבינו תם והרד"ק שמסכימים עם שיטת רבי מנחם ומבארים על פי שיטתו שמסך הוא רק מלמעלה, והפרוכת קרויה מסך, כמו שהסביר רבינו תם שהפרוכת אף שחצצה מן הצד, חשובה כמסכת מלמעלה, בגלל גובהה שסיככה מעל הארון ובדיו. בא רש"י לחלוק ולפרש שאין פירוש מסך כדעת רבי מנחם, הסוכך מלמעלה, אלא שהפרוכת שחוצצת בין הקודש לקודש הקדשים, קרויה מסך, כי **כל דבר המגין, בין מלמעלה [בין מלמטה] בין מלמטה, קרוי מסך וסכך**. ש"סכך' ו'מסך', אינם רק מלמעלה, אלא אף מהצד. [ולגירסא אחת אף מלמטה. וכמדומה שכוונתו לפסוקי איכה, **ספתה באף ותדפנו** וגו', סכתה בענן לך, שפירש רש"י חצצת את האף להיות מחיצה בין ובינינו ותדפנו בו. ומחיצה זו חוצצת מלמטה]. ואם כן אין צריך לחלק ולהפריד בין **'מסך'** שהוא מלמעלה, ו'**שכך'** שהוא גדר מן הצד, ו'**שך'** הוא מעניין קוצים, אלא שלשתם מעניין אחד, מחיצה והגנה, מכל הצדדים, ואין **שך את דרכך** מלשון קוצים, כדעת רבי מנחם, אלא אף הוא מלשון מחיצה וגדר הסוגרת את הדרך. והנביא אומר שמחיצה זו תהיה על ידי סירים שהם קוצים. אבל אין הכוונה בשך לקוצים אלא לסגירת הדרך, גדר. **ע"כ טיפת דיו של רש"י**.

לז יז מקלשה עשה את המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה היו:

מאחד הקוראים. כפתר מהו

מלת כפתור ומצאת בתנ"ך רק

בתורה בפרשת תרומה ובפרשת ויקהל לגבי המנורה, וזה יצא ראשונה:

שמות כה לא: ועשית מנרת זהב טהור מקשה תעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו

ובגביאים: -עמוס ט א: ויאמר הך הכפתור וירעשו הספים

-צפניה ב יד: גם-קצת גם-קפד בכפתריה ילינו

נראה שפירושו המילולי הוא מין תפוח

תרגום אונקלוס ¹³	חזור [פירושו מובא למטה אחרי העתקת דברי המפרשים]
בבלי מנחות כח ב	כפתורים למה הן דומין כמין תפוחי הכרתיים (-מקום. רש"י)
רש"י בפרשת תרומה	כמין תפוחים היו עגולין סביב בולטין סביבות הקנה
רש"י על משלי כה יא תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבר על אפניו	כעין כפתורין מצויירין על משכיות כסף משכיות כלים המצופין בכסף כמו ושבתי כפי (שמות לג, כב)
רמב"ם בית הבחירה פרק ג	והכפתורים כמין תפוחים בירותיים ¹⁴ שהן ארוכין מעט כביצה ששני ראשיה כדין
רלב"ג בפרשת תרומה	כפתוריה הם כצורת ביצה ששני ראשיה חדין ¹⁵
ר' יונה אבן ג'נאח בספר השרשים	וכפתר תחת שני הקנים תפוח
אבן עזרא עמוס ט א	הך הכפתור פתח בית ה' כי כן המנהג לשום כפתור למעלה מן הפתח והוא כעין תפוח אשר יסמכו עליו הספים
רד"ק צפניה ב יד	בכפתוריה. הוא הכפתור הסמוך על שני הספים שהם המזוזות וקראו כפתור לפי שעושין בו ציורים של פרחים וכפתורים שהם כמין תפוחים וכן כפתוריהם וקנותם וכן ת"י בכפתוריה בפתוח תרעיא

¹³ וכן בכל ענין המנורה. וכן ביואל א יב (תמר ותפוח) ובמשלי כה יא (תפוחי זהב).

[ובתרגום שני לאסתר פרק ג פסוק ח במלשינות המן: לטיין למלכותא ותברין לשלטנא וקריין יתיה יומא דעצרתא וסלקין לאיגר בית אלהון ושדיין חזירי ולקטין יתהון ואמרין הא כמה דמתלקטין חזירי הכרין יתלקטון בניהון מביננא].

ועיין שו"ת צמח צדק י"ד סימן רכא סעיף ב על "התפוח והחזרד (או: והחזר)" בכלאים פרק א משנה ד, ועל "כפתור".

¹⁴ כך הגרסה ברמב"ם פרנקל. וגרסה זו עיקר.

¹⁵ הערת רא"ל: חידוש. לפי הרושם עד עתה מדובר בתפוח או דמוי תפוח שהוא כד משני הצדדין ולא חד משני הצדדים.

רד"ק בספר השרשים	כפתר. וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים (שמות כה, לה), כפתריהם וקנתם, פירושם תפוח, שהיו כמין תפוחים בולטים מגוף המנורה. הַךְ הַכַּפְתֹּר וְיִרְעָשׁוּ הַסָּפִים, הכפתור הוא המשקוף הסומך על שתי הסיפים שהם המזוזות. וקראו כפתור לפי שעושים בו ציורי פרחים וכפתורים. וכן בְּכַפְתְּרֶיהָ יִלְיָנוּ (צפניה ב, יד.), ואמר בו התרגום בפתוח תרעהא:
ר"א מבלגנצי עמוס ט א	כל בליטת כלי ובנין קורא כפתור כמו כפתורי המנורה הבולטים בקנה תחת שתי הקנים, אף זה בולט במזוזות למטה

ערוך השלם

חֲזוּר נפ"י חֲזוּרָא בל"ם תפוח Apfel, Apfelbaum.
ועוד ענינו פעמון Schelle ממעם עינולו)
רמון גם תמר ותפוח (יואל א', י"ב) תרג' רימונין
אף דקלין וחזורין³. בב"ר בריש ויגש אליו פ'
צ"ד (צ"ג) תפוחי זהב במשכיות כסף ומשלי כיה
י"א תרג' אנקלוס [וצ"ל עקילס]⁶ חזורין דדהב
בגו דסקרין דכסף. — (א"ב תרג' ירו' [ב'] ויעשו
פעמוני זהב מהור (שמות ל"ט, כ"ה) ועבדו חזורין
דרהב. * [אח"ייה וכן תרג' ירו' א' לשמות
ל"ט, כ"ו. ועיין תרג' אסתר שני ג', ח'. וכנ"ה
בענין תפוח בויק"ר רפ"ג עיי"ע גיף וע' גר ד'.
וכן ויק"ר פ"ב חזורא מיתקרי חזור עיי"ע תלת.
ועוד עיי"ע חזור] —

הערות במהדורת קוהוט

הערה 5 בגי' חזור ובמחצית חזור.

6 וְכִיחַ בְּבִיר וּבִילְכִי מִשְׁלִי רִמּוֹ תַּתְּכִסִּיא וְעִיִּיעַ דְּסַקְר וּסִישׁ. א"ה. נראה שקוהוט משנה מלשון הערוך אונקלוס לעקילס ומביא מקומות בחז"ל שנקרא כך. יתכן שהתיקון הוא כי המתרגם הוא ללשון המקרא במשלי, ותרגום זה אינו של אונקלוס. כמדומה שמקובל שעקילס תרגם ליוונית. ע"כ הערה.

בתרגום המלה תפוח מתרגם כנראה לגרמנית **Apfel, Apfelbaum** תפוח או עץ תפוח. אין ספק שלא עלה על דעת הערוך ש'כפתור' הוא עץ תפוח. במנורה אינו מתפרש כך בוודאי. הפניתי את בעל המאמר למילונים של מרקוס יאסטרוב ושל יבל"א מיכאל סוקולוף.

סוקולוף ירושלמי, מלה אכדית

חזור n.m. **apple, apple-tree, bell** (< Akk *hinzūru* AHW 347 (dial. form of *hashūru*); CPA חזור Ex 38:16, SA חזור Ham 488:76) 1. **apple**: sg. חזור the apple tree is called apple VRK 260:2; pl. golden apples BR 1152:8 [Aquila's "translation" of חזר Prov 25:11]; they went out and greeted him with golden apples PRK 149:1 // VR 620:2; גיירה בחזורי ומפלגא לכישיה she prostitutes herself for apples and distributes them to the sick PRK 161:9 // VR 56:3 // KohR 13b(7)[1]; 2. **apple-tree**: sg.] mng. 1; 3. **bell**: sg. TN Ex 25:35 [H כפתור]; ib. 37:19; 21; pl. חזוריה ib. 25:31; 34; 36; 37:17; 20; 22
L6w, Flora 3: 234+.

יסטורב JASTROW

ח' m. (v. preced.; comp. חזר) **apple; apple-tree; apple-shaped ball, bell &c.** Targ. Joel I, 12 (ed. Lag. pl.). Targ. Ex. XXV, 33 (h. text כפתור); a. fr.—Lev. R. s. 12 trees are called by their names (of the fruits) חזורא מוקרי חזור there is the apple, it (the tree) is also called apple(-tree).—Pl. חזורין, חזורין. Targ. Prov. XXV, 11; a. e.—Lev. R. s. 27. Gen. R. s. 93 (retransl. from Aquila Prov. l.c.); Yalk. Prov. 961; a. e.—Targ. Y. Ex. XXXIX, 25 חזורין.

מעניין, שגם הם כותבים apple-tree כלומר עץ תפוח. ואמנם 'חזורא מתקרי חזור' מתפרש שעץ התפוח נקרא תפוח. יתכן שכך מתפרשת המלה הארמית, אבל לא אצלנו. התודה לכותב על המשמע המחודש, כפתור – תפוח.

לח י ווי העמודים וחסוקיהם כספ:

טיפת דיו של רש"י – הרב יצחק ישעי' וייס נר"ו גאב"ד נוה אחיעזר (הדברים נערכו על המקרא בסוף פרשת תרומה, אבל בגליון תרומה עט לא הובא הדיון הרגיל במקורות הדקדוקיים, פירוש רש"י הוא ממקורו בפרשת תרומה). ווי העמודים וחסוקיהם כספ. ברש"י (כז, י): וחסוקיהם כספ, מוקפין היו העמודים בחוטי כסף [סביב]. ואינו יודע אם על פני כולו, אם בראש, אם באלמנעל. אך יודע אני שהחוקר לשון חגורה, שכן מלינו צפילגס בגבעה ועמו עמד חמורים חבושים (שופטים יט, י), ותלגמו חסיקין.

1. בכת"י קלף בחישוק, עיין יוסף הילל. 2. חסר בדפוס רומא. וכמדומה שמיזר, שהוא במשמעות מוקפין. 3. ע"פ כל הדפ"ר, וכמדומה שכן מדויק. ובדפ"ר 'שחשוק', ובעקבותיו ברוב המהדורות. 4. כ"ה ברומא ובאלקבץ ובתרגום שם. ובדפ"ר ורפ"ד ובעקבותיו ברוב המהדורות, 'שחשוק'. מה שהערתי על הערות אלה של הרב נר"ו הובא בגליון תרומה עט.

בתרגומים 'חשוקיהם' 'כבושיהו' שהוא הצמדה

באונקלוס [ובשאר התרגומים] תירגם 'וכבושיהו'. ומתבאר על פי מה שהביאו רש"י בגמרא (עבודה זרה לה, א): ישקני מנשיקות פיהו (שיר השירים א, ב), אמר לו [רבי יהושע], ישמעאל אחי חשוק שפתותיך זו בזו, ואל תבהל להשיב. ופירש רש"י: חשוק שפתותיך, כדמתרגמין וחסוקיהם וכבושיהו. – ובתוס' שם (ד"ה מאי) ביאר על פי הירושלמי (ע"ז ב, ז) אמר ר' אילא, דברים שמשקין עליהם את הפה, שנאמר ישקני מנשיקות פיהו. ר"ש בר חגי בשם ר' שמואל בר נחמני כבש' ללבוש' [ומחיר שדה עתודים] וגו' (משלי כו, כ), כבש' כתיב, הא כיצד, בשעה שתלמידך קטנים כבשו לפניו דברי תורה, הגדילו ונעשו כעתודים¹⁶, גלה להם רזי תורה. וקתני התם דר' ישמעאל קטן היה באותה שעה, עכ"ל התוס'. הרי שפירוש חשוק שפתותיך, הוא השקת השפתים וכבושתן [=הצמדתן] זה לזה, כפי שמפרש הירושלמי את ישקני. [וראיתי מי שביאר כוונת האונקלוס 'חריצת גומות בעמודים שלתוכן כבשו את הכסף, לחצו והידקו אותו בחזקה עד שנראה מצופה'. ואכמ"ל בזה. אבל כאמור רש"י לא פירש כן].

רש"י לא פירש 'חשוק' כתרגום

אבל רש"י כאן ובמלכים: ומעשה האופנים כמעשה אופן המרכבה (מלכים א, ז, לג) וגו' וחסוקיהם וחסריהם חל מוקץ. שפירש: וחסוקיהם, הם עגולים סביב שהוא קישור. וחסוריהם, זרועות האופנים התחובים מגביהם לחשוקיהם. וכן במסכת עבודה זרה (כד, ב) כשפירש את שירת הפרות נושאי הארון 'רוני רוני השיטה, התנופפי ברוב הדרך המחושקת בריקמי זהב': התנופפי, התרוממי. המחושקת, קשורה כמו וחסוקיהם כסף. בריקמי זהב, מצופה זהב טהור מבית ומחוץ. בכל מקומות אלו פירש רש"י שלא כתרגום, כנראה משום שלשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן (חולין קלז, ב), ורק את לשון רבי יהושע לא ניתן לפרש אלא בדרך התרגום.

לרס"ג 'חשוקיהם' הוא צביעה במתכת נוזלית

רס"ג בתפסיר תירגם 'וטלאהא', וביאר בנוה שלום ציפוי בכסף מהותך הדבק בעמודים. וגם במהדורת קאפח ביאר שזו צביעה במתכת שהפכה לנוזלית ע"י חומרים שונים, והצבע אין בו ממשות, שלא כמו בציפוי.

לרבי מנחם 'חשוקיהם' אינו מלשון 'חשק' ו'רצון'

במחברת מנחם: חשק, מתחלק לב' מחלקות: האחד, ואת כל חשק שלמה (מלכים א, ט, א). ש'כס בני חשקה נפשו בבתכם (בראשית לז, ח). ענין רצון הם. השני, וחסוקיהם כסף (כאן). מחשקים כסף (להלן כז, יז). – לדעתו אין חשקיהם ומחשקים מענין 'חשק', אבל לא ביארה.

לרבי יונה 'חשוקיהם' הוא 'זיון' או 'ציפוי'

בעקבותיו גם רבי יונה בן ג'נאח בשרשיו חילק ביניהם, הראשונים פירש 'כמו חפץ שלמה', כלומר רצון. והשניים 'עניינו הזיון'. [כמדומה שכוונתו מעניין חיזוק, ועדיין צ"ב]. ור"ש פרחון במחברת הערוך, שבו הועתקו בתרגום אחר דברי רבי יונה, שכידוע במקורם נכתבו בערבית, כתב 'פירוש ציפוי'.

הקושי בפירוש 'חישוק' 'ציפוי'

לביאורו צריך הסבר למה נשתנו העמודים שנכתב בהם גם לשון חישוק, משאר הכלים שנכתב בהם רק לשון ציפוי. וכן מה שנכפל בשינוי (להלן לו, לח) וציפה ראשיהם וחסוקיהם זהב, ולהלן (לח, כח) וציפה ראשיהם וחישק אותם. וכן (להלן לח, יז) וחסוקיהם כסף וציפוי ראשיהם כסף והם מחשקים כסף. ושם (יח) וציפוי ראשיהם וחסוקיהם כסף. וראה בהעמק דבר (שמות לו, לח) שמחמת קושי זה פירש שהיו שני אופני ציפוי.

לאבן עזרא 'חשוקיהם' פירושו 'דבוקיהם'

אולם האבן עזרא נראה שלא חילק ביניהם, שפירש כאן: ומלת חשוקיהם דבוקיהם, כי הווים ידבקו אל העמודים. כי ויתדבק נפשו (בראשית לז, ח), כמו חשקה נפשו (שם, פס' ח) [במהדורות החדשות לא הרגישו שכוונתו לפסוק, לכן לא ציינוהו]. – הוכחתו היא ממה שאת האמור בשכם בן חמור 'ותדבק נפשו', אמר חמור אביו 'חשקה נפשו'. הרי שכל חשק שבמחלקה הראשונה של רבי מנחם, שכאמור עניינו רצון וחפץ הוא מעניין דיבוק. ואם כן גם כל המחלקה השנייה 'חשוקיהם', תתפרש מעניין דיבוק. כדי ליישב את הקושי הנ"ל, למה נשתנו העמודים שנכתב בהם גם לשון חישוק, משאר הכלים שנכתב בהם רק לשון ציפוי. וכן מה שנכפל 'וציפה ראשיהם וחישק אותם' ודומיו, לכן פירש שאינו ציפוי אלא הודבקו על העמודים הווים באמצעות [חשוקין] כסף.

גם לרד"ק 'חשוקיהם' פירושו 'הדוק ודבוק'

¹⁶ עתודים יכול להתפרש גדיים קטנים, או תיישים גדולים.

בעקבותיו כלל הרד"ק וכתב בשרש 'חשק' בעניין אחד את 'חשקה נפשו בבתכם' ודומיו, שעניינם חפץ. ומעניין זה 'חשק אתם' (שמות לח, כח), 'מחושקים כסף' (שמות לח, כח), 'חשוקיהם כסף' (כאן), עניין הדוק ודבוק, כי היו לעמודים חוטי כסף מדובקים ומקושרים בהם סביב, כמו שעושים בחביות העץ להדק אותם. – גם הוא פירש כאבן עזרא שאינו ציפוי כדי ליישב את הקושי הנ"ל, אבל שינה מהאבן עזרא שהחישוק לא היה להדבקת הוויין, ופירש כרש"י שהיו חוטים מדובקים על העמודים. אלא שרש"י נסתפק שמא היו החוטים על כל העמוד, כעין כיסוי וציפוי. והרד"ק הכריע שהוא מעין חישוקי חבית, שהם כמה חישוקים על פני החבית לחיזוק, וכך עשו בעמודים [ליופי]. – גם במלכים (א, ז, לג), הנ"ל פירש הרד"ק: 'חשוקיהם' הוא ענין כבוש והדוק. 'חשוריהם' ענין קשירה [שלדעת רש"י הוא כעין פירוש חישוק]. ויונתן שם היפך ותירגם וחופיהון וכיבושיהון כולא מתך. שמשמע שכך תירגם את וחשוריהם, ואכמ"ל.

לרש"י חשק כאן אינו יכול להתפרש מלשון דבוק וכבישה

רש"י מיהא כנראה בפירושים החולקים על רבי מנחם ומפרשים את כל 'חשק' שבמקרא בעניין אחד. אולם לא רצה לפרש כרבי יונה שכאן הוא מעין לשון ציפוי. לכן נעזר בתרגום הנביאים שאצלו חשיקין הארמי הוא לשון כבישה, שהיא חגירה וקשירה. ופירש כן גם בלשון המקרא כאן. וראיתי מי שהביא שגם על 'וַיִּחַבֵּשׁ אֶת חֲמֹרֹ' (בראשית כב, ג), תירגמו אונקלוס ויונתן מלשון חגורה, אבל השתמש במילה ארמית שונה 'זרד', וכן 'וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת' (בראשית ג, ז), תירגם אונקלוס 'ועבדו להן זרזין'. וכן מצאנו ש'זרד' הוא חגורה בלשון משנה (כלים כג, ב) זרד האשקלוני. וראה בערוך 'זרד'.

פשוטו של רש"י בקצרה

ו'חשוקיהם כסף', אי אפשר לפרשו כאונקלוס לשון כבישה, או כרבי יונה בלשון ציפוי, שאם כן בכמה פסוקים הוא בכפל לשון ציפוי וחישוק, לכן יש לפרש מוקפין היו העמודים בחוטי כסף. אבל לא כרד"ק שהכריע שהוא מעין חישוקי חבית, שהם כמה חישוקים על פני החבית לחיזוק, והיו מהודקים מדובקים וקשורים, שלשיטתו זו משמעות חישוקים, אבל לרש"י אין זו המשמעות, ולכן כותב: **ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, אם באמצעם. אך יודע אני שהחישוק לשון חגורה, שכן מצינו בפילגש בגבעה (שופטים יט, י) ועמו צמד חמורים חבושים, תרגומו חשיקין.** הרי שחישוק הוא מלשון חגירה, ולכן מפרש שהעמודים היו חגורים חוטי כסף. **ע"כ טיפת דיו של רש"י.**

תן להכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺